

54 הגמרא דנה בדברי שמואל. מקשה הגמרא: וכי לשמואל כל קרע
 55 שאינו בשעת חימום אינו קרע, והא כשאמר ליה לשמואל נח נפשיה
 56 דרב – שרב נפטר, קרע עליה תריסר מני – שנים עשר בגדים, ואמר,
 57 אול גברא דהוה מסתפינא מיניה – הלך לעולמו אדם שהייתי מפקח
 58 מקושיותיו. וכן כשאמר ליה לרבי יוחנן נח נפשיה דרבי חנינא, קרע
 59 עליה תריסר אצטלי מלתא – שלש עשרה טליתות עשויות מצמר
 60 נקי בן יומו, ואמר, אול גברא דהוה מסתפינא מיניה. ולא יתכן
 61 שקרעו כל הבגדים ביום אחד, ומבואר שקורע אף שלא בשעת
 62 חימום.
 63 מתרצת הגמרא: שאני הקריעה על רבנן משאר קריעה, דבין דכל
 64 שעתא מדברי שמעתיהו – שבכל עת מזכירים שמועתם בבית
 65 המדרש ונוכרים בחסונם, לכן כל עת בשעת חימום דמי.
 66 קושיא נוספת על שמואל: אמר ליה רבין בר אבא לרבא, אמר
 67 תלמידך רב עמרם ברייתא, תנינא, אבל כל שבועה קורעו לבגד
 68 והקריעה לפניו, ואם בא לתחליף הבגד בימי אבלו לבגד אחר
 69 מחליף, וקורע את השני. ובשבת קורעו לאחוריו – מסובב מקום
 70 הקריעה לאחוריו שלא להראות אבילות בפרהסיא, ואם בא
 71 לתחליף לבגד אחר בשבת מחליף, ואינו קורע. ומבואר שיש קריעה
 72 אף לאחר שעת חימום.
 73 מתרצת הגמרא: כי תניא הויא לא בקריעה על סתם מת, אלא
 74 בכבוד אביו ואמו כשאבל עליהם, שקורע אף שלא בשעת חימום.
 75 הגמרא דנה בקריעות אלו: האם אותן קורעין שבבגדים שהחליף
 76 מתאחין – נתפרים כדרכם שהרי קורעם רק מפני הכבוד, או אין
 77 מתאחין כדין קריעה ראשונה על אביו ואמו (לעיל כב). משיבה
 78 הגמרא: פליגי בה אבוה דרב אושעיא ובר קפרא, חד אמר אין
 79 מתאחין, וחד אמר מתאחין. רוצה הגמרא להוכיח: תסתיים – יש
 80 סימן דאבוה דרב אושעיא הוא דאמר אין מתאחין, דאמר רב
 81 אושעיא אין מתאחין, ומפאן שמיע ליה, לאו – האם לא מאבוה,
 82 ומוכח שהוא סבר כך. דוחה הגמרא: לא, שמא מבר קפרא רביה
 83 [רבון] שמיע ליה ולא מאביו, ועדיין יש להסתפק בזה.
 84 דין נוסף בקריעה על מת: אמר רבא, אבל מטייל פאונקלי – חלוקו
 85 הקרוע פתוך פיתו בשבת, וצריך לעשות כן, שדבר שבצינעה הוא
 86 ויש לעשותו אף בשבת.
 87 מביאה הגמרא מעשה בענין דבר שבצינעה בשבת: אבין אשפחיה
 88 לרב יוסף כשהיה אבל, דפרים ליה סודרא ארישיה – שפרט בגד על
 89 ראשו בשבת, ואויל ואתי בביתיה – והלך ובא בביתו. אמר ליה
 90 אבין, האם לאו סבר לה מר [הרב] שאין אבילות בשבת, ומדוע
 91 הנך עוטר ראשך כאבל. אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן, דברים
 92 שבצינעה נוהג האבל אף בשבת, ובתוך הבית צינעה הוא.
 93 שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר, משחרב בית המקדש עצרת בשבת
 94 וכו', רבן גמליאל אומר ראש השנה ויום הכפורים כרגלים,
 95 וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא עצרת כרגלים
 96 ראש השנה ויום הכפורים כשבת.
 97 ביאור ההלכה בזה: אמר רב גידל בר מנשיא אמר שמואל, הלכה
 98 כרבן גמליאל שכל המועדים מבטלים האבילות.
 99 שיטה אחרת בדברי רב גידל: ואיבא דמתני [יש ששנו] להא דרב
 100 גידל בר מנשיא אהא – על מחלוקת אחרת, ששנינו בברייתא, כל
 101 שלשים יום הראשונים משגולד, תינוק שמת יוצא לקבורה בחיק –
 102 בזרועות אדם, ולא במיטה או בארון, ונקבר אף באשה אחת ושני
 103 אנשים כשרים, ואין צריך עשרה, ואף לא שלשה זכרים, אבל לא
 104 פאיש אחד ושתי נשים, שאסור לו להתייחד עמהן בבית הקברות
 105 שרחוק מן העיר.

1 פעה מיניה רבי יוחנן משמואל, האם יש לנהוג אבילות בשבת
 2 בדברים שבצינעה, או שמא אין כלל אבילות בשבת, אמר ליה
 3 שמואל אין אבילות נוהגת בשבת אף בדברים שבצינעה.
 4 אגב שדנה הגמרא בתשמיש המטה לאבל בשבת, היא דנה בענין
 5 אבל העובר על כך בימי החול: ותבי רבנן קמיה דרב פפא וקאמרי
 6 משמיה דשמואל, אבל ששימש מפתו בימי אבלו, חייב מיתה בידי
 7 שמים. אמר להו רב פפא, טעיתם בדין זה, שהרי רק אסור לעשות
 8 כן אתמך ולא חייב מיתה, ועוד שדין זה משמיה דרבי יוחנן אתמך
 9 ולא בשם שמואל. ואי שמיעא לכו דין חייב מיתה באבילות משמיה
 10 דשמואל, הכי שמיע לכו – כך שמעתם, אמר רב תחליפא בר אביו
 11 אמר שמואל, אבל שלא פרע [וגידל] שער ראשו ושלא פירם
 12 [קרע] בגדו על מתו, חייב מיתה בידי שמים, שנאמר במיתת נדב
 13 ואביהוא (ויקרא יו) שאמר משה לאהרן ובניו דאשיכם אל תפרעו
 14 ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו וגו', ודווקא להם נאמר כך, הא
 15 אבל אחר שלא פרע ושלא פירם, חייב מיתה.
 16 מביאה הגמרא גם ברייתא האומרת כך: אמר רבא בר פפא, תנא
 17 בברייתא פאבל רבתי – במסכת שמחות, אבל אסור לשמש מפתו
 18 בימי אבלו, ומעשה באחד ששימש מפתו בימי אבלו, ושמיטו חזירים
 19 את גוייתו [וגופו].
 20 מחלוקת בידי אבילות בשבת: אמר שמואל, המעשים שמם
 21 מתחיל באותיות פח"ו, הם חובה לאבל בשבת, ואלו שמם
 22 מתחיל בנת"ר, רשות הם בשבת.
 23 מבארת הגמרא: פח"ו הם פריעת [גילוי] הראש מעטיפת האבל
 24 בימי האבילות, חזרת קרע שקרע על המת לאחוריו שלא יראה,
 25 וקניפת המטה ההפוכה בימי האבילות, שבשבת חובה הם על
 26 האבל, שאם לא כן ניכר שנוהג אבילות, והיא אבילות בפרהסיא
 27 האסורה בשבת. ונת"ר הם נעילת הסנדל, תשמיש המטה, ורחיצת
 28 ידים ורגלים בחמין ערבית, שבשבת רשות הם לאבל, שאם נמנע
 29 מעשייתם אין זה אבילות בפרהסיא ומותר בשבת.
 30 ורב אמר, אף פריעת הראש רשות היא בשבת, שלא הכל נוהגים
 31 לגלות ראשם בשבת, ולכן כיוונו אינו אבילות בפרהסיא ומותרת
 32 בשבת.
 33 מקשה הגמרא: ושמואל, מאי שנא נעילת הסנדל דרשות היא,
 34 משום דלאו בולי עלמא עבדי דסימי מסאנייהו – שאין הכל
 35 רגילים לנעול מנעליהם, ואין ניכר שאינו לובשם מחמת האבילות,
 36 ואין זה אבילות בפרהסיא, הרי פריעת הראש נמי, לאו בולי עלמא
 37 עבדי דמגלו רישיהו – אין הכל רגילים לגלות ראשיהם ואין זו
 38 אבילות בפרהסיא, ומדוע חייב שמואל את האבל לגלות ראשו
 39 בשבת.
 40 מתרצת הגמרא: שמואל בדין זה למעמיה – הלך לשיטתו בעטיפת
 41 הראש, דאמר שמואל, כל קרע שאינו נעשה בשעת חימום לבו
 42 מצער על המיתה, כלומר בשעת מיתה, אינו קרע, ואינו יוצא ידי
 43 חובת קריעה, ועובר משום כל תשחית, וכל עטיפה שאינה בעטיפת
 44 ישמעאלים עד למטה מפיו כמבואר להלן, אינה עטיפה לצאת בה
 45 ידי חובתו. ובעטיפה זו אין בני אדם רגילים, ואם אינו פורע ראשו
 46 הרי היא כאבילות בפרהסיא האסורה בשבת.
 47 ביאור עטיפת הישמעאלים: פחוי [מראה] רב נחמן שעוטף הראש
 48 עד גופי דיקנא – גומות שבלחי למטה מפיו מקום צמיחת הזקן.
 49 הגבלה לחובת גילוי הראש בשבת: אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן,
 50 לא שנו שצריך לגלות ראשו בשבת, אלא כשאין לו מנעלים כרגלי,
 51 אבל אם יש לו מנעלים כרגליו אינו צריך, משום שמנעליו מוכיחין
 52 עליו שאינו אבל, שהרי אבל אסור במנעלים, ואז אין זו אבילות
 53 בפרהסיא ומותר.

כל רגע שלומד עוד עניין בתורה, עוד פתגם בתורה, נעשה אצלו עלייה ושינוי לא רק בשכל המוח שבראש, אלא באופן שיוורד ונמשך בהרגש שבלב, ועד שיוורד ונמשך במעשה ידיו וגם ברגליו, שירוצו לדבר מצווה.

משיחת יו"ד שבט תשי"א

46 אָקלעאָ – בחדר שלפני ביתו דריש גלותא, יום אחד לפני עצרת,
 47 ועצרת, הרי כאן ארבעה עשר. שמע רב ששת ואיקפד, אמר, אטו
 48 דידיה היא, הלא דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא היא. ומבאר
 49 הגמרא היכן מצינו שאמר זאת: דאמר רבי אלעזר אמר רבי
 50 אושעיא, מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבועה, שאם לא הביא
 51 קרבנות הרגל ביום עצרת יכול להשלים חובתו ולהביאם בששה
 52 ימים שאחריה, שנאמר בענין חובת הראיה והקרבנות הקרבנות
 53 ברגלים (דברים טו טו) 'בחג המצות ובחג השבועות', והקשה התורה
 54 פסח לשבועות ללמד, מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבועה,
 55 שהרי החג נמשך שבעה ימים עד יום טוב האחרון, אף חג
 56 השבועות אף שהוא רק יום אחד יש לה תשלומין כל שבועה. ומדין
 57 זה למדים שעצרת נחשבת לשבעה ימים, ואין זה חידוש של אותם
 58 אמוראים.
 59 חידוש נוסף בענין זה: אדריה – הנהיגו וטייל עמו רב פפא לרב
 60 אויא סבא, ודרש, לדעת רבן גמליאל במשנתנו שראש השנה
 61 כרגלים ומפסיק האבילות, אם קבר מתו בערב ראש השנה ונהג בו
 62 אבילות, מחשיבים למנין שלשים יום אחד לפני ראש השנה ויום
 63 ראש השנה עצמו, והרי כאן כאילו עברו ארבעה עשר יום, ומונה
 64 לשלשים רק עוד ששה עשר יום, שהאבילות בערב ראש השנה
 65 נחשבת כשבעה, וראש השנה עצמו נחשב כעוד שבעה, ואף שאין
 66 לו תשלומים, מכל מקום דינו כרגל, ולכן מבטל שבעה וגם עולה
 67 כשבעה.
 68 חידוש נוסף לפי זה: אמר רבינא, כיון שראש השנה נחשב לשבעה
 69 אף שאין לו תשלומים, הלכך, הקובר מתו בערב חג הסוכות, נחשב
 70 יום אחד לפני החג כשבעה, וכן עצמו גם הוא נחשב כשבעה
 71 כמבואר, ויום השמיני שלו דהיינו שמיני עצרת שהוא רגל בפני
 72 עצמו (ר"ה ד), גם הוא נחשב לשבעה אף שאין לו תשלומים, והרי
 73 כאן כאילו עברו עשרים ואחד יום לאבילותו, ומונה לשלשים רק
 74 עוד תשעה ימים.
 75 הגמרא מביאה ביאור רבינא לדבריו לעיל: רבינא איקלע לעיר
 76 סורא דפרת – שבשפת נהר פרת. אמר ליה רב תיבא מפורא דפרת
 77 לרבינא, האם אכן אמר מר כרב פפא שיום אחד לפני ראש השנה
 78 וראש השנה הרי כאן ארבעה עשר. אמר ליה רבינא, לא אמרתי כך,
 79 אלא אלא רק מסתברא ברבן גמליאל שראש השנה מפסיק שבעה
 80 ושלשים הוא דאמינא, והשומעים הבינו שאם נחשב כרגל נחשב
 81 גם כשבעה כדברי רב פפא.

משנה

82 המשנה מבאר דיני קריעה והבראה במועד: אין קורעין הבגד ולא
 83 חולצין הכתף מתוך הקריעה על מת במועד, וכן אין מקריין – אין
 84 סועדים סעודת הבראה שעושים לאבלים בחזרתם מן הקבורה
 85 במועד, אלא קרוזין של מת הראויים להתאבל עליו, וכן אין מקריין
 86 המנחמים את האבלים במועד אלא כשיושבים על מטה וקופה,
 87 ולא כפויה כאבלים.

1 אבא שאול אומר, נקבר אף באיש אחד ושתי נשים, ואין חוששים
 2 לעבירה כיון שטרודים באבלם.
 3 ואין עומדין עליו – אין עוברים לפני האבל על תינוק זה שמת
 4 בשורה לאחר הקבורה לומר לו 'תנחם' כנהוג, ואין אומרים עליו
 5 ברכת אבלים שהיה נהוג לאומרה ברחבה לאחר סעודת הבראת
 6 האבלים (כתובות ח). ותנחומי אבלים שמנחמים את קרובי המת כל
 7 שבעה בביתם, כיון שאינם מרבים להצטער עליו. אמנם תינוק בן
 8 שלשים יום שמת, יוצא לקבורה בדלוסקמא – ארון, ולא בחיק, אך
 9 גם לא במטה. רבי יהודה אומר, לא שיוציאו בדלוסקמא קטנה
 10 הנימלת בכתף אדם אחד, אלא בגדולה הנימלת באנפיים –
 11 בזרועות שני בני אדם בדרך כבוד. ועומדין עליו בשורה, ואומרים
 12 עליו ברכת אבלים, ותנחומי אבלים. ותינוק בן שנים עשר חדש
 13 שמת, יוצא לקבורה במטה כאדם גדול. רבי עקיבא אומר, רק אם
 14 הוא בן שנה ואבריו גדולים ונראים כבן שנים, או שהוא בן שנים
 15 ואבריו קטנים ונראים כבן שנה, יוצא במטה, אך אם הוא בן שנה
 16 וכך נראים אבריו, יוצא בארון ולא במטה.
 17 הברייתא מבאר דין אבילות רבים על תינוקות אלו: רבי שמעון
 18 בן אלעזר אומר, תינוק היוצא במטה לכל תנא כשיטתו, רבים
 19 מצהיבין – מרגישים את הצער ומצטערים עליו כגדול שמת,
 20 ותינוק שאינו יוצא במטה אין רבים מצהיבין עליו. רבי אלעזר בן
 21 עזריה אומר, קטן הניקר לרבים, שיצא מביתו והבריות ראוהו, רבים
 22 מתעסקים עמו לקברו ולנחם את אביו, אך אם אינו ניקר לרבים,
 23 אין רבים מתעסקים עמו.
 24 עוד דנה הברייתא: ומה הן – מה דין התינוקות בהספד. ומביאה
 25 מחלוקת: רבי מאיר בשם רבי ישמעאל אומר, תינוקות של עניים
 26 מספידים מפני שלש ואילך, שאבותיהם מצטערים עליהם יותר,
 27 שאין להם שמחה אחרת, ושל עשירים מספידים רק מפני חמש
 28 ואילך, שפחות מזה יש להם שמחה בעשירותם, שלפי רוב צער
 29 האבלים נהגו להגדיל הכאב על המת. רבי יהודה אומר משמו של
 30 רבי ישמעאל, עניים מספידים רק מפני חמש ומעלה, ועשירים רק
 31 מפני שש. וכני וקנים דינם כבני עניים.
 32 ועל מחלוקת זו אמר רב נידל בר מנשיא אומר רב, הלכה כרבי יהודה
 33 שאמר משום רבי ישמעאל, שבני עניים מספידים מבני חמש ובני
 34 עשירים מבני שש.
 35 הגמרא חוזרת למחלוקת במשנה מה דין עצרת באבל: דרש רבי
 36 ענני בר ששון אפיתחא דבי נשיאה, לדעת חכמים במשנתנו
 37 שעצרת כרגלים ומבטלת את האבילות, אם קבר מתו בערב חג
 38 השבועות ונהג בו אבילות, מחשיבים למנין שלשים את יום אחד
 39 לפני עצרת ויום עצרת עצמו, והרי כאן כאילו עברו ארבעה עשר
 40 יום, ומונה רק עוד ששה עשר יום למנין שלשים, שכיון שנהג
 41 אבילות בערב העצרת נחשב שנהג שבעה, והרגל עצמו כיון שיש
 42 לו תשלומים כל שבעה נחשב אף הוא כעוד שבעה ימים לענין
 43 אבילות. שמע זאת רבי אמי ואיקפד עליו, אמר, מדוע אמר זאת
 44 בשם עצמו, אטו דידיה היא – וכי הוא חידשה, הלא דרבי אלעזר
 45 אמר רבי אושעיא היא, וכפי שיבואר. וכן דרש רבי יצחק נפחא

אגרות קודש

בי"ה, ו' שבט, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

...ועיקר העיקרים שאין כדאי לבלות הזמן בטענות על אחרים כיון ששתי ספיקות בדבר : א) אם צודק בטענותיו. ב) אם גם צודק הוא אם יצליח בזה, כי הבחירה ביד השני שלא לשמוע בקולו, משא"כ אם יתן זמן זה על הטענות לעצמו לשפר מצבו הוא, הרי ספיקות הנ"ל מבוטלים כי, א) הרשות והיכולת נתונה לכאוי"א לעשות חשבון צדק בנפשו ובמילא הרי יהיו הטענות צודקות, ב) ע"פ המבואר בתניא ונפסק ג"כ ברמב"ם הרשות והיכולת ביד כאוי"א למשול על עצמו און פאלגען זיך ...